

DODENHERDENKING 2026

Toespraak Wim Coolen

Vrijheid is niet vanzelfsprekend.

Vandaag, 4 mei 2026, staan wij hier bij dit oorlogsmonument, dat in 2019 is opgericht. Een monument ter nagedachtenis aan de zeven bemanningsleden van de hier neergestorte Lancaster-bommenwerper.

Nu, 82 jaar na de oorlog, is het nog steeds nodig om hun dood levend te houden. Om hun verhaal te blijven vertellen. Want als wij dat niet doen, dan verdwijnen deze verhalen. En daarmee ook het besef van wat oorlog werkelijk betekent.

Ik ben Wim Coolen. Ik ben geboren in 1937, dus vóór de oorlog. De bevrijding heb ik als zevenjarige jongen meegemaakt. Wat je als kind meemaakt in zo'n tijd, raak je nooit meer kwijt. Ik heb mijn verhaal later doorgegeven aan mijn kleinkinderen, onder andere in een film. Twee jaar terug is dat verhaal tijdens de dodenherdenking in Eindhoven, bij de Oude Toren, voorgelezen door een schoolmeisje. Zo wordt een herinnering doorgegeven. Van oud naar jong.

Er zijn beelden uit die tijd die nog altijd helder voor mij staan.

- Ik zie ons nog de radio inleveren. Je had geen keuze. Daarmee verdween ook het contact met de buitenwereld. Geen nieuws, geen muziek - alleen onzekerheid.
- 's Nachts kropen wij als kinderen bij onze ouders in bed. Niet uit gemak, maar uit angst.
- We hoorden honderden vliegtuigen overvliegen, met dat monotone geluid. Engelse vliegtuigen, op weg naar Duitsland. Dat geluid vergeet je nooit meer.
- Ook zie ik de kerkklokken nog voor me, die uit de toren werden gehaald. Niet om ze te repareren, maar om er kogels van te maken.
- Overdag zag het straatbeeld er anders uit dan nu. Fietsen met houten banden. Soms met een klein wiel voorop, omdat er geen onderdelen waren. Auto's zag je bijna niet. Alles ging met paard en kar. En ja, overal lagen paardendrollen.
- Alles was op de bon. Je kreeg bonnen van de overheid. Zonder bonnen kon je niets kopen. Dat was het dagelijkse leven.

Maar het meest ingrijpend waren de mensen die ineens verdwenen.

Mijn moeder had contact met een Joodse moeder uit de Staringstraat. Haar zoontjes, Alexander en Eduard — Lex en Ed — kwamen vaak bij ons spelen. Gewoon, zoals kinderen dat doen. En op een dag waren ze er niet meer. Gedeporteerd. Later hoorden we wat er met hen gebeurd was. Ze werden van hun ouders gescheiden. Op hen werden medische proeven uitgevoerd. Veertien dagen vóór het einde van de oorlog werden ze in Hamburg opgehangen. Hun ouders waren eerder vermoord in Auschwitz. Voor het huis waar zij woonden, liggen nu struikelstenen. Kleine koperen herdenkingsstenen in het trottoir. Je moet even stilstaan om ze te zien — en om te beseffen wat daarachter zit.

Het einde van de oorlog begint op D-day 6 juni 1944 op de stranden van Normandië, met een invasieleger van 200.000 man veel vliegtuigen, boten en heel veel materieel. De geallieerden dreven zo'n 300.000 Duitsers naar Nederland en Duitsland.

Begin september stonden de geallieerden voor de Nederlandse grens en moesten ze stoppen omdat de aanvoerlijn vanuit Normandië te lang was geworden. Er ontstond een verschil van mening tussen de Amerikaanse Opperbevelhebber Eisenhower die eerst de haven van Antwerpen open wilde en de Engelse legerleider Montgomery die met het plan Market Garden kwam.

Het plan dat Montgomery ging uitvoeren, bestond om in 3 dagen van Lommel tot Arnhem door te stoten over 1 weg. Om de bruggen heel in handen te krijgen zouden 20.000 parachutisten gedropt worden die de bruggen moesten bezetten tot de Engelse troepen van Montgomery waren gearriveerd. Er was afgesproken dat als de vliegtuigen met parachutisten over de grondtroepen bij Lommel zouden vliegen, dit het sein zou zijn om de aanval in te zetten.

Op 17 september herinner ik me ineens dat we honderden vliegtuigen zagen en hoorden. Ze vlogen lager dan normaal. En er waren vliegtuigen die andere toestellen voorttrokken met kabels. Dat hadden we nog nooit gezien. Onze buurjongens klommen op het dak om te kijken waar ze naartoe gingen. Tegen de avond hoorden we dat er gevochten werd in Best en Son. En dat Engelse tanks de grens bij Valkenswaard waren overgestoken. We begrepen: de bevrijding komt dichterbij.

Op 18 september, tijdens het middageten, tikte de buurman op het raam en riep: "Er lopen Engelsen op het van Edenplein!" Mijn vader en ik sprongen op en gingen kijken. Maar net toen we buiten stonden, reed er nog een Duitse wagen met kanon voorbij. Iedereen de straat af. De eerste Engelsen die we zagen in de Potgieterstraat, bleken Amerikaanse, in Son gedropte parachutisten te zijn die de Elzendbrug over de Dommel hadden veiliggesteld. In Son kwamen ze net te laat; daar zagen ze voor hun neus, een dag eerder, de brug de lucht in vliegen.

Een uur later hoorden we dat er tanks door de stad reden. Een eindeloze stroom voertuigen trok door Eindhoven. Mensen hadden slingers om, droegen oranje, er werd gedanst.

Maar tegelijkertijd gebeurde er iets anders.

Mensen van de P.A.N. (partisanen actie nederland) brachten NSB'ers naar het politiebureau. Vrouwen werden kaalgeschoren. Ik herkende in één van die vrouwen de moeder van een klasgenoot. Dat vond ik als kind heel moeilijk om te zien.

Op 19 september stond mijn vader in de tuin met een oranje speldje. Ik had een zelfgemaakte oranje feestmuts op. We hoorden rumoer dichterbij komen.

Plotseling sprongen twee mannen van de P.A.N. over de heg. Ze wilden mijn vader meenemen. Maar toen ze het oranje speldje zagen, begrepen ze dat ze bij de verkeerde waren. Voor de NSB-directeur van de gasfabriek moesten ze een tuin verder zijn.

's Middags gingen we kijken naar de voertuigen in de stad. Het leek wel of het niet ophield. Maar diezelfde avond sloeg alles weer om.

Voor het naar bed gaan zat mijn oom voor te lezen. Ik keek naar buiten en zag oranje licht in de lucht. "Lampionnen" zei ik.

Maar mijn oom sprong op en riep: "Dat zijn lichtkogels. Er komt een bombardement! Schuilen!"

We gingen met de burens naar ons smalle gangetje. Met zo'n dertig mensen stonden we daar. Er werd gebeden. We hoorden vliegtuigen. In de verte eerst, daarna dichterbij.

En toen: een enorme klap.

De poort vloog open. Mensen schreeuwen. Paniek.

Mijn vader riep dat we naar de schoolkelder moesten. Mijn vader had met het schoolhoofd afgesproken dat het raam geklemd, dus niet op slot zou zijn. Dit zodat bij

een razzia de mannen zich in de school konden verstoppen. Ons keukentrapje stond altijd onder dat raam. Hij pakte mijn broertje en mij bij de hand.

In de kelder zaten we op een hoop cokes. Door een raam zagen we een huis in brand staan.

Mijn vader en mijn oom gingen nog terug om dekens te halen. Toen ze terugkwamen, vertelden ze dat er een bom bij onze voordeur was gevallen. De gevel van ons huis hing los.

Ineens hoorden wij stemmen op de speelplaats die vroegen wie wij waren en dat er een dokter op de pastorie was voor gewonden.

De volgende ochtend werd ik wakker naast mijn broer, met meerdere mensen in één kamer. Ons huis was niet meer veilig. We zijn toen naar familie gegaan en daar gebleven totdat het weer kon.

Dat was oorlog. Niet alleen grote verhalen, maar vooral kleine, persoonlijke gebeurtenissen. Angst, onzekerheid, verlies.

Acht maanden later, op 5 mei 1945, kwam er vrede.

Iedereen zei: "Nooit meer oorlog."

Maar we weten inmiddels dat die woorden alleen betekenis houden als wij blijven herinneren.

Daarom staan wij hier vandaag. Om

- die zeven bemanningsleden te herdenken.
- alle slachtoffers te herdenken.
- de verhalen te blijven doorgeven.

Want vrijheid is niet vanzelfsprekend.